

ezt elsősorban a gyarmat akkori belső feszültsége, az arra történt reagálás és a gazdasági jelentősége indokolta,² valamint Német Kelet-Afrikában 1914-ben egy rendőrrre 3701 lakos jutott, a Schutztruppe létszámával is számítva egy rendfenntartóra 1574 lakos jutott

A Polizeitruppe tagjai akárcsak a Schutztruppe katonái egyenruhát viseltek. A német délnyugat-afrikai rendőrök és katonák szegélycsíkjá kék, a német kelet-afrikaiaké fehér, a kameruniaké és togoiaké pedig vörös volt. A terület európai tagjai fehér egyenruhát viseltek barna bőrcipővel és koronás sárgaréz gombokkal ellátott felöltővel. A kézelőn a gyarmatra jellemző színű szegély volt található, akárcsak a galléron és az egysoros gombolás melletti sávon.

A tábori (úgynevezett khaki) öltözetet az európaiak számára rendszeresítették, amely barna bőrcsizmából sárgásbarna zubbonyból s nadrágból állt, amelyhez vállszíjas derékszíj tartozott a szegélyek pedig azonosak voltak a fehér egyenruháéval. A tábori öltözethez parafakalap vagy tányérsapka járt. A nem tiszti beosztásúak a rendfokozati jelzéseket a bal felkaron viselték.

A német kelet-afrikai rendőrség afrikai állományának egyenruhája kék vászon lábszárvédőből, sárgásbarna térdnadrágból és zubbonyból, valamint ellenző nélküli sapkából állt, melyhez vállszíjas bőr derékszíj járt. Szegélyek csak a kameruni és a togoi egyenruhákön voltak. Rendfokozati jelzéseket a bal felkaron viselték. A togoi rendőrök és katonák fejfedője úgynevezett „fez” volt fekete rojttal és lábszárvédőt sem hordtak, ellenben széles vörös övet viseltek a bőr derékszíj alatt.

Jegyzetek

¹1907-től a gyarmati közigazgatás reformjával megindult az ítélkezési rendszer korszerűsítése is. Eltörölték a korbácsolást. Az ítélkezési jogot elvették a falvak bíróságaitól az európaiak által elkövetett bűnügyek tárgyalásait a gyarmati felsőbbbíróságokon tartották.

²1902-ben a gyarmat összlakossága 207 000 fő volt, 1908-ra az eredetileg 80 000 fős herero népességéből a felkelést követően 15 130-an maradtak német területen, a namák (hottentották) 20 000 lélekszámából 10 000 fő maradt helyben; sok ezerre tehető a harcokban és menekülésben elesettek száma.

BODOKI Gábor Bálint **A Magyar Királyi Vámórség**

ORCID : —

DOI: 10.31628/RTHXX.2011.35-36N.145-154p

Magyarország az első világháború vesztesei közé tartozott. A trianoni békediktátummal elvesztette területének 67,3 %-át, lakosságának pedig 58,4 %-át.¹ A trianoni békediktátum 5. fejezetében foglaltak tartalmazzák a katonai rendelkezéseket.²

A trianoni békediktátum Magyarországot teljes mértékben kiszolgáltatottá tette. A hadsereg engedélyezett létszáma és felszereltsége nem csak azt tette lehetetlenné, hogy egy támadás esetén meg tudja magát védeni hanem még a belső feladatok ellátására is kevés volt. A békeszerződés szankcióinak életbe léptetése előtt is jelentős eltolódás volt tapasztalható a kisantant javára, amely a békediktátum nyomán jelentősen felerősödött. A kisantant katonai ereje 500 000

tett ki, Magyarországe pedig 35 000 főre csökkent, azaz a békediktátum nyomán 1 magyar katonára 16 kisantant katona jutott. A Magyarországnak engedélyezett 185 ágyúval szemben a kisantant államainak 3 750 ágyúja volt. A magyar géppuskák és lövegszórók száma 525, a kisantant országoké 6 400; a magyar tarackoké 70, a kisantant országoké pedig 570 volt.

Különösen érzékenyen érintette a magyar védelmi képességet, hogy a békediktátum a hadijárművek tartását, gyártását és behozatalát is megtiltotta. A békediktátum következményeként magyarok milliói kerültek más országok határai mögé és az ország elvesztette nyersanyagbázisának és ipari centrumainak döntő részét. Mindezek a körülmények lehetetlenné tették a trianoni békediktátum elfogadását. A béke csupán a felszínen létezett.³

A békediktátum következtében a Magyar Királyi Honvédségnek 1922 májusáig át kellett alakítania a hadrendjét. Ennek keretében a korábbi katonai körleteket vegyesdandár parancsnokságok működési területévé nevezték át. A dandárok két gyalogezredből, kerékpáros zászlóaljából, lovasszázadból, tüzérszázályból, híradószázadból és autósosztagból állt. A 34 650 fős hadrendben szereplő 42 gyalogsági zászlóalj csekély tüzérvél rendelkezett. A vegyesdandárok mindegyike ugyanis 3 053 puskával, 420 géppuskával, 12 löveggel és 10 aknavetővel rendelkeztek.⁴ Az elégtelen haderő megerősítése érdekében a magyar vezetés egy „felriasztott” („FR”) hadrend kiépítését is elkezdte. A „felriasztott” hadrend gyorsan mozgósíthat erők mielőbbi létrehozását irányozta elő. Ennek kapcsán került sor a Magyar Királyi Vámórség bevonására, mint a rejtett hadsegerszervezés egyik fő intézményére. Megjelent – a hadrend kiegészítéseként, bújtatottan – a Magyar Királyi Vámórség szervezetében elhelyezett 54 zászlóalj. Ide tartozott még a csendőrség 4 rejtett zászlóalja, a rendőrtartalék és a folyamórség egy-egy rejtett zászlóalja is. Az így létrehozott „FR” hadrend létszáma az engedélyezett létszám több mint háromszorosa 116 000 főt tett ki. Külön apparátust kellett létrehozni arra a célra, hogy a katonai ellenőrző bizottság több száz rajtaütésszerű vizsgálata ne hozhasson eredményt. Mivel az ellenőrzések 1927-ig tartottak, ezért a hadsereg rejtett fejlesztése is komolyabb mértékben ezután valósulhatott meg.⁵

A magyar vezetés nem nyugodott bele az ország védekezésképtelenné tételébe. Minden eszközt megragadtak a haderő rejtett szervezése érdekében. A magyar kormányzati szervek 1921-ben láttak hozzá a Magyar Királyi Vámórség megszervezéséhez. A testület létrehozása nem csupán a katonai igények rejtett teljesítését kívánta szolgálni, hanem az ország gazdasági, pénzügyi helyzetének a védelmét is ellátta. A bújtatott katonai célok szolgálatát azonban elősegítette, hogy a Magyar Királyi Vámórség feladatrendszerébe a határok fegyveres őrzése is beletartozott.⁶

A testület létrehozását elrendelő miniszterelnöki rendeletben foglaltak megvalósítása érdekében a pénzügyminiszter külön végrehajtási rendeletet bocsátott ki, melyben a testület működésével kapcsolatos lényeges témákat szabályozta.⁷

A pénzügyminiszteri rendelet mellékletét alkotta az új testület szolgálati szabályzata.⁸

A magyar állam vezetése számára kézenfekvő lehetőség volt a vámórség felhasználása a bűjtatott hadseregszervezés céljainak érdekében. Természetes volt a katonai vezetés azon igénye, hogy ezen rejtett tevékenységek során a katonai igények kielégítésénél számba vehető személyi állományt olyan körülmények közé helyezze, amely szervezete, kiképzési rendszere és egyéb lehetőségei folytán a haderőhöz közel álló képzettséget tud nyújtani. Ennek az igénynek a vámórség elegendő tudott tenni. A vámórség egységeinek elhelyezése laktanyai rendszerben valósult meg. A testület képzési rendszere is a haderőéhez hasonló volt. Fegyverzete a véderőnél rendszeresített fegyverekkel volt azonos.⁹

Kezetben természetesen a vámórséget is sújtotta a hadseregre jellemző fegyver és lőszerhiány, amely a testület személyi állományának a kiképzését is hátráltatta. A Magyar Királyi Vámórség tagjainak jelentős részét azonban olyan emberek alkották, akik már rendelkeztek katonai képesítéssel, sőt még harctéri tapasztalatokra is szert tettek. A vámórség megalakulása után jelentős számban vett át tiszteket, altiszteket a honvédség állományából, hiszen a katonai vezetés célja az volt, hogy a tisztai állománynak azt a részét, amelyet a trianoni békediktátum értelmében le kellett szerelni, valamilyen módon átmentse a lehetséges revízió érdekében. A vámórség megalakulásakor 900 fő tiszt és 5 000 fő altiszt személyi állománnyal rendelkezett. Ez a létszámkeret lényegesen meghaladta a békediktátum 107. cikkének azon előírását, melynek értelmében „a csendőrök, pénzügyőrök, erdőőrök, községi és városi rendőrök vagy egyéb hasonló közegek száma nem haladhatja meg azoknak a számát, akik 1913-ban hasonló szolgálatot teljesítettek és akik most Magyarországnak a jelen szerződésben megállapított határain belül szolgálnak.”¹⁰

Nyilvánvaló, hogy a vámórségnek, amennyiben nem lett volna szerepe az „FR” hadrendben, nem lett volna szüksége ilyen magas létszámkeretre. Lényegében a vámórség 1921–1922-ben 4 210 főnyi olyan létszámkerettel rendelkezett, amely a hadsereg kiegészítő részét képezte. A testület területi szervezeti rendszere is megegyezett a honvédség területi szervezeti rendszerével, ugyanis a 7 vámór kerület beosztása megegyezett a 7 katonai körletparancsnokság, majd honvéd vegyesdandár parancsnokság területi beosztásával.¹¹

A vámórség gyakorlati kiképzési rendszere a katonai vezetés minden igényét kielégítette, sőt a vámórség személyi állománya bizonyos tekintetben képzetebbnek bizonyult, mint a hadsereg gyalogsága. Ez abból eredt, hogy a vámőrök határőrizeti, határvédelmi és objektumvédelmi kiképzést is kaptak. A későbbiek során be is bizonyosodott, hogy a honvédség legképzettebb alakulatai a vámórségből kerültek ki.¹²

1922. májusában – az akkora már kialakult új hadrendbe – a vámórség 54 zászlóalja tartozott, mint rejtett „FR” alakulat. 1927. december 26-án a koronatanács határozatot hozott a hadsereg fejlesztéséről és átszervezéséről, amit 1928 és 1930 októbere között három ütemben kellett végrehajtani. Ezen időszak alatt a vámórség létszámát 4 210 főről 7 512 főre emelték. A cél az volt, hogy a vámór alakulatokat gyalogezredekévé fejlesztve, azok „felriasztásakor” a dandárok 3. rejtett ezredét képezzék, mivel 1927-ben a katonai ellenőrzés már megszűnt

Magyarországon. A hadsereg három éves fejlesztési programjával párhuzamosan a vámórség is továbbfejlesztette szervezeti és szolgálati rendszerét. Tovább növelték a vámőr alakulatok kiképzési szintjét és lehetőség nyílt a felszerelés fejlesztésére is. A vámőr alakulatok új kézfegyvereket kaptak és javult a lőszerellátás is ami lehetővé tette az éleslövészettel történő gyakorlatozást. A vámőr alakulatok automata fegyverigényét ugyan még nem sikerült teljes egészében kielégíteni, de az alakulatoknál már emelkedett a géppuskák száma. A vámórség személyi állományának a leterheltsége jelentős volt. Ezt többször észrevetelte az irányító parancsnokság. Ezen az ellátás javításával igyekezett a vezetés segíteni. A Magyar Királyi Vámórség személyi állományának az ellátottsága valamivel kedvezőbb volt, mint a Magyar Királyi Honvédségnél szolgálatot teljesítőké.¹³

Az 1932. év a hadseregfejlesztés szempontjából az újabb változások kezdetének az időpontja volt. Ebben az évben alakította ki a katonai vezetés a politikai és gazdasági vezetéssel egyetértésben a hadsereg perspektívikus fejlesztési tervét. Ettől az évtől kezdődően a vámórségnél is szervezeti változtatásokra került sor.¹⁴

A vámórség tervezett átszervezésének végrehajtását 1932-ben kezdték meg és 1933. június 1-éig megvalósították. A vámórséget két részre osztották határszolgálatot teljesítő őrsőkre (156 őrs) melyek mozgósítás esetén századokká fejlődtek, határőr ezredekre, amelyeket a 7 határőr kerületben állítottak fel mint a 7 vegyesdandár gyalogezredeit. A vámórség összelétszámát 10 767 főben állapították meg, amiből 7 365 fő az ezredek személyi állományát alkotta. A hadrendfejlesztés 1932-től 1937-ig terjedő időszakában a egyes dandárok hadrendjében a legfontosabb változás az volt, hogy kiegészültek a harmadik, vámőr, illetve határőr ezreddel, amely már a későbbi 21 hadosztályból álló hadrend alapját képezte. A vámőr alakulatok ezen időszakban nem csak mennyiségi, hanem minőségi fejlődésen is keresztül mentek. Megnövekedett az alakulatok tűzereje. Az alakulatok motorizációja viszonyt továbbra is elmaradt a kor által megkövetelt szinttől.¹⁵

A Magyar Királyi Vámórség lehetőségeihez mérten jelentős hadsereg szervezési feladatokat oldott meg. 1938-ban elérkezett ezen szerepvállalásának utolsó állomásához.

RÖDER Vilmos honvédelmi miniszter 1938. február 3.-án ismertette a „Huba” elnevezésű hadseregfejlesztési tervet. Az új hadrend – az 1932. évi tervekhez hasonlóan – az ország egyszeri maximális erőkiejtését vette alapul. Ennek felelt meg a tervezett egyvonalú felriasztás, azaz a hadsereg összes alakulatának egyidejű mozgósítása. Fejlesztési végcélként egy 107 00 fős békelétszámú haderő kialakítása volt amely 3 hadseregbe és hadtestre tagozódott amely 21 hadosztályból, 2 gyors és két lovas dandárból, egy repülőhadosztályból, 3 hadosztály erősségű határbiztosító erőből, valamint hadsereg és hadtest közvetlen alakulatokból állt.¹⁶

Az 1938. augusztusában a magyar fegyverkezési egyenjogúságot elismerő Bled-i egyezmény után már a nyílt fegyverkezési program jegyében hozták létre

a 3 hadtestparancsnokságot és a 7 vegyesdandárból fejlesztették ki a 7 hadtestet. Ezzel egyidőben megszüntették a vámórség helyébe lépő határórség rejtésében működő katonai szervezeteket. A határőr alakulatokból 8, jelentőserőt képviselő határvadász dandárt alakítottak ki. Ezek összességükben 34 zászlóaljjal rendelkeztek, amelyek azonban elhelyezkedésüktől függően különböző erősségűek voltak. A román határ mentén elhelyezkedő 7 határvadász dandár 6 teljes állományú zászlóaljjal rendelkezett amíg a többi dandár úgynevezett alacsony állományú zászlóaljainak csak egy-egy puskás és géppuskás százada volt. A határvadász zászlóaljakat még zászalóaljként egy-egy hegyiágyús üteggel is megerősítették.¹⁷

Ezzel véget ért a Magyar Királyi Vámórség és utódszervezete a Magyar Királyi Határórség története, amely egyben a két világháború közötti Magyar Királyság hadseregfejlesztésének egyik legérdekesebb területe.

Jegyzetek

¹ RAFFAY Ernő: *Trianon titkai*. Budapest, 1990, Tornádó.

² „I. FEJEZET

Általános rendelkezések

102. Cikk. A jelen Szerződés életbelépését követő három hónapon belül Magyarország katonai erőit az alább megszabott mértékig le kell szerelni.

103. Cikk. Az általános hadkötelezettséget Magyarországon meg kell szüntetni. A magyar hadsereget a jövőben csak önkéntes belépés alapján lehet felállítani és kiegészíteni.

II. FEJEZET

A magyar hadsereg létszáma és tagozása

104. Cikk. A magyar hadsereg katonai erőinek összessége nem haladhatja meg a 35.000 főt, beleértve a tiszteket és a pótkeretek csapatait is.

A magyar hadsereget kizárólag a rendnek Magyarország területén való fenntartására és határrendőr-szolgálatra szabad alkalmazni.

105. Cikk. A Magyarország által felállítható törzsek és összes alakulatok legnagyobb létszámát a jelen címhez csatolt Táblázatok tüntetik fel. Ezeket a számokat nem kell pontosan betartani, de túllépni nem szabad.

Csapatvezetésre vagy a háború előkészítésére vonatkozó minden más szervezet tilos.

106. Cikk. Mozgósítást elrendelő vagy mozgósításra vonatkozó minden intézkedés tilos.

Az alakulatokhoz, igazgatási szervekhez és törzsekhez kiegészítő keretek semmi esetre sem tarthatnak.

Állatok vagy egyéb katonai szállító eszközök igénybevételének előkészítését célzó mindennemű intézkedés tilos.

107. Cikk. A csendőrök, pénzügyőrök, erdőőrök, községi és városi rendőrök vagy egyéb hasonló közegek száma nem haladhatja meg azoknak számát, akik 1913-ban hasonló szolgálatot teljesítettek és akik most Magyarországnak a jelen Szerződésben megállapított határain belül szolgálnak. Mindazonáltal a Szövetséges és Társult Főhatalmak felemelhetik ezt a számot abban az esetben, ha azt a 137. Cikkben említett Ellenőrző Bizottság helyszíni szemle alapján elégtelennek ítélné.

Ezeknek a közegeknek számát a jövőben csak az őket alkalmazó községek vagy városok népességének szaporodása arányában szabad emelni.

Ezeket az alkalmazottakat és közegeket, valamint a vasúti személyzetet, bármilyen katonai gyakorlaton való részvétel céljából összevonni nem szabad.

108. Cikk. Tilos minden olyan csapatalakulat, amely a jelen címhez csatolt Táblázatokban említve nincs. Az engedélyezett 35,000 főnyi létszámon felül netalán fennálló alakulatokat a 102. Cikkben meghatározott határidőn belül fel kell oszlatni.

109. Cikk. Minden tisztnek hivatásos tisztnek kell lennie. Azoknak a jelenleg szolgáló tiszteknek, akik a hadseregben megmaradnak, kötelezniök kell magukat arra, hogy legalább 40 éves korukig

szolgálnak. Azok a jelenleg szolgáló tisztek, akik az új hadseregben szolgálatot nem vállalnak, minden katonai szolgálati kötelezettség alól mentesek; ezeknek semminemű elméleti vagy gyakorlati továbbképzésben résztvenniök nem szabad.

Az újonnan kinevezett tiszteknek kötelezniök kell magukat arra, hogy legalább húsz egymást követő éven át tényleges szolgálatot teljesítsenek.

A szolgálatból szolgálati kötelezettségük lejárta előtt bármi okból kilépő tisztek száma a 104. Cikkben meghatározott tiszti létszámnak huszadrészét egy évben nem haladhatja meg. Ha ezt az arányt erőhatalom következtében túllépték, a keretekben előállott hiányt nem szabad új kinevezéssel pótolni.

110. Cikk. Az altisztek és legénységi egyének szolgálati kötelezettségének teljes tartama legalább hatévi szolgálatot magába foglaló tizenkét egymást követő évnél nem lehet kevesebb.

A szolgálatból egészségi, fegyelmi vagy bármi más okból a szolgálati kötelezettség lejárta előtt elbocsátott legénység száma a 104. Cikkben meghatározott létszámnak huszadrészét egy évben nem haladhatja meg. Ha ezt az arányt erőhatalom következtében túllépték, az ebből eredő hiányt új felvételekkel pótolni nem szabad.

117. Cikk. A jelen Szerződés életbelépését követő három hónapon belül Magyarországon található és a megengedett mennyiséget meghaladó minden fegyvert, lőszeret és hadianyagot, ideértve a repülő-elhárítás mindenemű eszközeit, tekintet nélkül származására, ki kell szolgáltatni a Szövetséges és Társult Főhatalmakkal.

Az átadást a magyar államterületnek az említett Hatalmak által meghatározandó pontjain kell fogatosítani; ezek a Hatalmak düntenek ennek az anyagnak hova fordításáról is.

118. Cikk. Mindenemű fegyvernek, lőszernek és hadianyagnak behozata Magyarországra kifejezetten tilos. Hasonlóképpen tilos bárminő fegyvernek, lőszernek és hadianyagnak külföld részére való gyártása és kivitele.

134. Cikk. A Szövetségek közti Ellenőrző Bizottságok hivatalaikat Budapesten állíthatják fel, a jogukban áll, hogy valahányszor csak célszerűnek tartják, a magyar államterület bármely pontjára kiszállhassanak, oda albizottságokat küldhessenek, vagy az odautazással egy vagy több tagjukat megbízhatassák.

140. Cikk. A jelen Szerződés életbelépésétől számítandó háromhónapi határidőn belül a Magyar Kormány az idevágó magyar törvényeket a jelen Szerződésnek ezzel a részével összhangban meg kell változtatnia, s így kell fenntartania.

Ugyanezen határidőn belül a Magyar Kormány a jelen rész végrehajtására vonatkozó összes közigazgatási és más intézkedéseket meg kell tennie.”

1921/XXXIII. tc. az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

³ GERGELY Jenő: *Magyarország története 1919 őszétől a második világháború végéig*. Budapest, 1990. lkva.

⁴ DOMBRÁDY Lóránd: *A legfelsőbb hadúr és hadserege*. Budapest, 1990. Zrínyi.

⁵ DOMBRÁDY Lóránd – TÓTH Sándor: *A Magyar Királyi Honvédség 1919-1945*. Budapest, 1987, Zrínyi.

⁶ „1.§: A magyar állam területe önálló és egységes vámterület, amelynek határát a vámhatár alkotja, amely rendszerint az állam határa.

2.§: A vámhatár mentén végighúzódó területöv, melynek belső határát a pénzügyminiszter határozza meg, a határkerület. A határkerület belső határa a belső vámvonal, amelyen innen fekvő terület a belső vámterület.

8.§: A vámhatár őrzésére, valamint a vámhatárt érintő hajózható vizeken átmenő személy- és áruforgalom felett a vámjövédéki szempontból való felügyeletre, a vámjövédéki szempontból történő kihágások megakadályozására és felfedezésére és a vámhivatali segédszolgálat ellátására a pénzügyi tárca keretében vámőrség állíthatik fel...

9.§: A vámőrség további feladata a határőrizet, valamint a határon átmenő személy és áruforgalom feletti felügyelet más kormányzati ágazatok ügykörébe tartozó ellenőrzés szempontjából átruházott hatáskörben, az ezidő szerint hatályban lévő, vagy a jövőben hozandó törvények és rende-

tek értelmében és az illető szakminiszternek a pénzügyminiszter útján kiadott utasításai szerint ellátni. Ehhez képest a jelenlegi határőrizeti szerveket ezen rendelet hatálybalépése után a határőrizeti szolgáltatótól az illetékes miniszterek felmentik és belterületi vagy egyéb szolgálatra osztják be.

10.§: A vámórség és vámigazgatás szerve, egyenruhás fegyveres őrtisztület. Szolgálatát a részére kiadott utasítások és saját előljárói parancsa szerint teljesíti. Az utasítás tartalmáért a kibocsátó hatóság, vagy egyén annak foganatosításáért pedig az eljáró vámőri közeg felelős.

Vámügyekben a kormányzat joga a pénzügyminisztert illetően meg, a vámórség feletti legfőbb felügyeletet és ellenőrzést a pénzügyminiszter gyakorolja, aki más minisztériumok intézkedési jogkörét érintő határőrizeti szolgálatnak irányítása tekintetében az illető miniszterekkel egyetértőleg jár el. Vámhivatali segédszolgálatra beosztott vámőri közegekkel ennek a szolgálatnak az ellátása tekintetében a vámhivatal rendelkezik....

11.§: a vámőri szolgálatot a vámórség önálló megalakulásáig egyenlőre a pénzügyi tárca terhére a nemzeti hadsereg keretéből kivezényelt katonai egységek látják el, kik a kivezénylés tartalma alatt személyi, fegyelmi és büntetőjogi szempontból a katonai szabályok alatt állnak. Megkülönböztetés céljából a zubbony, illetve a köpeny bal karján HVŐ (határvámőr) betűkből álló jelvényvel látandók el....

A vámórség önálló megalakulásától fogva a vámórség tagjaira nézve személyi fegyelmi és büntetőjogi tekintetben a Magyar Királyi Csendőrségre nézve fennálló szabályok nyerne értelemszerű alkalmazást....

A katonai kivezénylés tartalma alatt felmerülő és a honvédelmi tárca által fedezett tényleg igazolt költségek a pénzügyi tárca részéről kölcsönös elszámolás útján térítetnek meg. A pénzügyminiszter feljogosított arra, hogy az átmeneti idő alatt amíg a vámőri szolgálatot kivezényelt katonai egységek látják el, az általa meghatározandó teendők végzésére az egyes vámőri alakulatokhoz saját szakkozéget rendelhessen ki. Az ekként kirendelt szakközégek személyi, fegyelmi és szolgálati szempontból közvetlenül az illetékes pénzügyi hatóságoknak maradnak alárendelve, önálló működési körben foglalkoztatnak és a vámórség részéről a legmesszemenőbb támogatásban részesítendők.

12.§: A Magyar Királyi Vámórség élén a vámfőparancsnok áll, aki a pénzügyminiszternek közvetlenül alárendelt segédeszköze. A vámfőparancsnok hivatása, hatásköre és szolgálata tekintetében a vámórség önálló megalakulásától fogva a csendőrség felügyelőjének hivatását, hatáskörét és szolgálatát szabályozó rendelkezések nyerne értelemszerű alkalmazást. A vámfőparancsnokot, valamint a vámórség tiszt karát a pénzügyminiszter javaslatára az államfő nevezi ki. A Magyar Királyi Vámórség szervei tagozódás szempontjából vámörkerületekbe, vámórszakaszokba és vámőr őrsőkbe osztandók be.

Az ország vámterülete 7 vámörkerületre tagozódik, amely kerületek székhelyei: Budapest, Debrecen, Győr, Kaposvár, Miskolc, Szeged, Szombathely.

Egy-egy vámörkerület több vámórszakaszra oszlik, egy-egy vámórszakaszhoz pedig több vámőr tartozik.

A vámőri személyzet felett a vámörkerület székhelyén működő vámőri középfokú hatóság a vámőr kerületparancsnokság áll.

A vámőr kerületparancsnokságok területi hatáskörét, az alájuk rendelt vámőr szakaszparancsnokságok székhelyeit, állomáshelyeit és működési területét, valamint a vámőröknek a határkerületben, illetve a vámterületen való elosztását a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg.

15.§: A vámórség fegyverhasználati joga tekintetében azon idő alatt, amíg szolgálatát mint kivezényelt katonaság látja el, az ide vonatkozó katonai jogszabályok az irányadók. A vámórség önálló megalakulásától fogva a vámórség tagjainak ugyanaz a fegyverhasználati joga van mint a Magyar Királyi Csendőrségnek.

20.§: A polgári és a büntetőbíráskodást szabályozó törvényeknek rendelkezései szempontjából a vámórség egyénei a katonai kivezénylés tartalma alatt a katonaság, azon túl pedig a csendőrség tagjaival esnek egy megítélés alá.”

6200/1921. ME. r. a Magyar Királyi Vámórség felállításáról.

7. „A kormányrendelet 8.§-ához: A vámórség szolgálata a vámhivatali segédszolgáltatótól eltekintve a vámhatárőrzésére terjedvén ki, önként következik, hogy a vámórség ezt a szolgálatot a határvonalon teljesíti a határkerületben pedig csakis annyiban végez szolgálatot, amennyiben a kormányrendelet 15.§-ában foglaltak ezt szükségessé teszik.

A kormányrendelet 9.§-ához: A vámórség szolgálatát 1921. év szeptember hó 1-ején kezdi meg, mely időpontban a jelenlegi határőrizeti szervek (csendőrség, rendőrség, katonaság, pénzügyőrség) szolgálata a vámórség működési körébe megy át. A szolgálat átadása az illetékes miniszterek rendelkezéseihz képest történik, annak átvétele érdekében a vámőrkerületi parancsnokságok jelenlegi határőrizeti szervei helyi hatóságaival (katonai körletparancsnokságok, csendőr kerületparancsnokságok, államrendőrség kerületi kapitányságai, pénzügyigazgatóságok) legott érintkezésbe lépni kötelesek.

A kormányrendelet 12.§-ához: A vámórség személyzete vámóri tisztkebl és altisztkebl áll, kik maguk közt külön-külön létszámot képeznek.

Alapelveül szolgál, hogy úgy a vámóri tisztke, mint az altisztke azonos jogállásúak és törzsilletményeikre nézve egyenlő díjazásúak a Magyar Királyi Csendőrség tisztjeivel, illetve altisztjeivel.

A vámőr tisztke 7-7 fizetési osztály, az altisztke 5-5 rendfokozat szerint különböztetendők meg. Tisztke: vámóri felügyelő, vámóri főfelügyelő, vámóri felügyelő I. osztály, vámóri felügyelő II. osztály, vámóri főtiszt, vámóri tiszt, vámóri segédtszt. Altisztke: fővámőr I. osztály, fővámőr II. osztály, vámőr I. osztály, vámőr II. osztály, segédvámőr.

A kormányrendelet 21-22. §-aihoz: A vámórség létszámát a minisztertanács 1921. február hó 16.-án tartott ülésén hozott határozatához képest egyenlőre 900 vámóri tisztben és 5 000 főnyi vámóri altisztben állapítom meg mely létszámban az összes vámóri szervek benne foglaltatnak.” 114 440/1921. PM. r. a Magyar Királyi Vámórség létesítéséről szóló 6200/1921. ME. r. végrehajtása tárgyában.

⁸ 1.§: A vám őrs a vámhatárokon a határőrizetet, a vámhivataloknál pedig a vámügyi segédtszolgálatot teljesíti.

2.§: A vám őrsnek a pénzügyminiszter által meghatározott állomásokon való elhelyezését a részére kiutalt terület hosszúsága, áttekinthetősége, leportyázási lehetősége és útviszonyai tekintetbe vételével, a vámőr szakaszparancsnokság határozza meg ...

3.§: A vám őrs élén az őrsparancsnok áll, kinek az őrs minden egyes tagja feltétlen engedelmességgel tartozik....

4.§: A vámóri szolgálatot, illetve határőrizetet álló őrségek (megfigyelő, sorompó őrségek, stb.) és mozgó járőrök kivezénylése útján kell ellátni. Annyi járőrt kell kiküldeni, hogy a határt sem nappal, sem éjjel sem üresen sem rakottan tilalom ellenesen senki át ne léphesse.

6.§: A határőrizeti szolgálatnál, különös tekintettel az utazás ellenőrzésére is, alapelveül szolgáljon, hogy minden olyan helyet, amely akár a helyi forgalom, akár más okból a határ tilalomellenes átlépésére kiválóan alkalmas, állandó felügyelt alatt kell tartani. Ilyenek különösen a hidak, országutak, kocsutak, szorosok, alagutak, határátszelő folyók stb... Egyébként a vám őrs örvonalának hosszát és személyzeti létszámát tekintetbe véve, a vámőr feladatát legsikeresebben a gondosan szervezett és lelkiismeretesen végrehajtott járőrszolgálattal oldhatja meg. A mozgójárőrök feladata, hogy a vám őrsre bízott határvonalat cirkálásokkal és lesállításokkal állandó őrizet alatt tartsák és ezáltal a határ tilalomellenes átlépését megakadályozzák.

15.§: A vámőr szakasz élén a szakaszparancsnok áll, akinek kötelessége az alárendelt vámórsök szolgálatának irányítása és ellenőrzése, aki egyben személyesen felelős a kerületébe eső határvonalt pontos őrzéséért, illetve a határvonalt szolgálatnak és a vámhivatali segédtszolgálatnak pontos és célszerű foganatosításáért. ...

26.§: A vámőr kerületparancsnokság középfokú pénzügyi hatóságai jogkörrel igazgatja a körébe eső vámórséget. Általánosságban és elvileg is ugyanazon jogok, valamint kötelességek illetik meg mint amelyek a középfokú pénzügyi hatóságokra illetve a csendőr kerületparancsnokságokra vonatkoznak ...

31.§: A vámfőparancsnokság szolgálata, hivatása és hatásköre tekintetében a csendőrség felügyelőjének hivatását hatáskörét és szolgálatát szabályozó rendelkezések nyerne értelemszerű alkalmazást mégis azzal az eltéréssel, hogy a katonai kivezénylés alatt átmenetileg a vámórségre vonatkozó közigazgatási teendők ellátásában is segédkezni köteles.”

A vámórség ezen szolgálati szabályzata és szervezeti rendszere alapvetően változatlan maradt. Loc. cit.

⁹ PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941*. Kandidátusi értekezés. (MTA-TMB). Kézirat. Budapest, 1990.

¹⁰ 1921/XXXIII.tc. az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

¹¹ PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között. *Főiskolai figyelő plusz*, V. évf. (1994) 4. sz. 391–404. p.

¹² PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Határőrségi tanulmányok*, (1997) 1. sz. 11–35. p.

¹³ PARÁDI József: A magyar állam határőrizeti struktúrájának fejlődése a századfordulótól a második világháborúig. *Határőrségi tanulmányok*, (1999) 5. sz. 27–48. p.

¹⁴ DOMBRÁDY op. cit.

¹⁵ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941*. op. cit.

¹⁶ DOMBRÁDY – TÓTH: op. cit.

¹⁷ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941*. op. cit.

Melléklek jegyzéke:

I. sz. melléklet

A magyar haderő egységeinek a trianoni békediktátum által engedélyezett létszáma tekintet nélkül a haderő szervezetére. 153

II. sz. melléklet

A trianoni békediktátum által engedélyezett fegyverzet és lőszer mennyisége. 154

I. sz. melléklet

A magyar haderő egységeinek a trianoni békediktátum által engedélyezett létszáma tekintet nélkül a haderő szervezetére.

Egységek	Legnagyobb létszám		Legkisebb létszám	
	Tisztek	Legénység	Tisztek	Legénység
Gyaloghadosztály	414	10 780	300	8 000
Lovashadosztály	259	5 380	180	3 650
Vegyesdandár	198	5 350	140	4 250
Gyalogezred	65	2 000	52	1 600
Gyalogzászlóalj	16	650	12	500
Gyalog- vagy géppuskás század	3	160	2	120
Kerékpárosztág	18	450	12	300
Lovasezred	30	720	20	450
Lovasszázad	6	160	3	100
Tüzérezred	80	1 200	60	1 000
Tábori tüzérezred	4	150	2	120
Aknavető-század	3	150	2	100
Utászászlóalj	14	500	8	300
Hegyi tüzérezred	5	230	3	200

Forrás: 1921/XXXIII.tc. az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

A trianoni békediktátum által engedélyezett fegyverzet és lőszer mennyisége.

Anyag	1 000 főre eső mennyiség	Egy fegyverre (puskák, ágyúk, stb.) eső lőszermennyi- ség
Puska vagy karabély (1)	1 150	500 lövés
Nehéz vagy könnyű géppuska	15	10 000 lövés
Könnyű aknavető	2	1 000 lövés
Középnagyságú aknavető	2	500 lövés
Tábori vagy hegyi ágyú, vagy tarack	3	1 000 lövés

Forrás: 1921/XXXIII.tc. az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákiával 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

BIMBÓ Zsolt**A Magyar Királyi Csendőrség képzése és oktatása**

A csendőrség francia eredetű testület. VII. Károly állandó hadseregének gerincét alkotta az a nehézlovasság, amelynek tagjait „nemes fegyvereseknek” (den d’armes) hívták. A testület – számos fejlesztés nyomán – a mai szervezetének az alapjait a XVIII. század végén érte el, amikor Napóleon 1798-ban átalakította és békeidőben kizárólag az országon belüli közbiztonsági feladatokra alkalmazta. A zsandár testület kiképzési, fegyelmi és tábori rendészti ügyekben a hadügy, közbiztonsági téren pedig a belügy alá tartozott. Európában francia hatásra terjedt el a zsandárság a napóleoni császárság idején. A XIX. század végén már a kontinens valamennyi országában működött csendőrség. Európán kívül a csendőrség Dél-Amerikában, Afrikában és Ázsiában terjedt el. A testülettípust gondosan válogatott és szakmailag jól képzett legénység, valamint katonás fegyelem jellemezte. A csendőrség Magyarországon Napóleon koráig vezethető vissza, az elnevezés az 1870-es években terjedt el. Korábban a zsandár terminológiát használták a francia gendarmerie szó adaptálásával. A testület békeidőben rendfenntartó feladatokat, háború idején pedig tábori rendészeti feladatokat is ellátott. Magyarországon a nemesség hevesen ellenzett bármilyen központosító hatalmi törekvést, mereven ragaszkodott a vármegyei autonómiához és ellen-szenvvel viseltetett minden centralizációs törekvéssel szemben. 1849-ig a közbiztonság fenntartása a vármegyékben az alispán alárendelt pandúrok feladata maradt. Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc leverése után a magyar államot felszámoló neoabszolutizmus a Kárpát-medencében zsandárságot hozott létre. A testület személyi állományát a hadseregtől leszerelt tisztekből és legénységből töltötték fel. A szolgálati idő 8 év volt. 1850-re 16 ezredet hoztak létre a birodalomban, közülük 6-ot a történelmi Magyarország területén.